

Міністерство освіти і науки України
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Ольга Іваницька

Історія міжнародних відносин та політичних вчень

Тестові завдання

для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавр

Вінниця - 2023

Автор:

Іваницька Ольга Павлівна, д.і.н., професор кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса

Освітня програма підготовки здобувачів вищої освіти ступеня бакалавр
Галузь знань – 05 «Соціальні та поведінкові науки»
Спеціальність – 052 «Політологія»

Іваницька О.П. Історія міжнародних відносин та політичних вчень. Тестові завдання для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавр (спеціальність 052 – Політологія). Вінниця, 2023 . 24 с.

Рецензенти:

Чальцева О.М., доктор політичних наук, професор кафедри політології і державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса

Прямухіна Наталія Валентинівна доктор економічних наук, професор кафедри політології і державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса

Затверджено рішенням засідання кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса, протокол №1 від «23» серпня 2023 р.

Затверджено Вченою радою факультету інформаційних і прикладних технологій Донецького національного університету імені Василя Стуса, протокол №1 від «28» серпня 2023 р.

ЗМІСТ

Передмова

ТЕМИ ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Системи міжнародних відносин: історичний розвиток Системність у міжнародних відносинах

Системність у міжнародних відносинах: хронологічні межі та основні базові принципи.. Вестфальська система міжнародних відносин, основні характеристики, періодизація. Особливості Віденської міжнародної системи, проблеми періодизації. Проблема перебудови міжнародних відносин після Першої світової війни. Версальсько-Вашингтонська система, її характеристики та хронологічні рамки. Ялтинсько-Потсдамська міжнародна система, її особливості, причини тривалості

Тема 2. Завершення Другої світової війни та становлення Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин

Геополітичні, військово-політичні та економічні наслідки Другої світової війни. Особливості та характерні риси повоєнної Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин.

Тема 3. Холодна війна як нове явище у міжнародних відносинах

Походження холодної війни, її суть, причини, хронологічні межі, наслідки. Грецьке питання. Іранська криза;. Дунайське питання у повоєнних міжнародних відносинах та підписання Дунайської конвенції, її зміст. Проблема Австрії у повоєнних міжнародних відносинах.

Тема 4. Формування та стратегія атлантичного та радянського військово-політичних й економічних блоків

Бреттон-Вудська валютна система, доктрина Трумена, план Маршалла, Брюссельський пакт, створення НАТО. Інформбюро, лютневий переворот 1948 року у ЧСР, створення РЕВ та Організації Варшавського Договору.

Тема 5. «Німецьке питання» у повоєнних міжнародних відносинах (1945-й – 1990-й роки)

«Німецьке питання» під час Другої світової війни. Політика союзних держав з німецького питання у 1946-1948 роках. Створення Бізонії та Тризонії. Перша Берлінська криза 1948-1949 років: причини та перебіг. Розкол Німеччини. Проголошення ФРН. Антифашистські перетворення в радянській окупаційній зоні. Утворення НДР. Будівництво “соціалізму національних кольорів”. Берлінський червень 1953-го року в НДР. «Німецьке питання» у міжнародних відносинах у 1950-1960 роках. Підписання Боннського договору про припинення окупаційного статусу Західної Німеччини та Паризьких протоколів 1954 року і вступ ФРН до Західноєвропейського союзу та НАТО. Візит К. Аденауера до СРСР та встановлення дипломатичних відносин між СРСР та ФРН. Радянсько-американська зустріч у Відні. Друга Берлінська криза 1961 року, її причини

та перебіг і будівництво берлінського муру. Нова східна політика ФРН. Міжнародні аспекти об'єднання Німеччини.

Тема 6. Інтеграційні процеси у Західній Європі (друга половина 1940-х – 1950-ті роки)

Загальнотеоретичні проблеми західноєвропейської інтеграції: етапи, принципи, причини. Початок «європейського руху» в Західній Європі. Утворення Європейського об'єднання вугілля й сталі (ЄОВС): структура, принципи діяльності та значення. Проект створення єдиної європейської армії («план Плевена»), його провал. Римські угоди 1957 року: створення Європейського економічного співтовариства (ЄЕС або ж «Спільний ринок»). Ухвалення договору про створення Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ).

Тема 7. Міжнародні відносини у 1960-х – першій половині 1970-х років (період розрядки у міжнародних відносинах)

Американська концепція «гнучкого реагування». Укладення Договору про обмеження випробувань ядерної зброї (серпень 1963 року). Послаблення міжнародної напруги та прихід короткотривалого періоду розрядки. Радянсько-американські відносини у роки розрядки. Виникнення Кіпрської проблеми та її розв'язання. Рух неприєднання. Ольстерське питання: причини виникнення та шляхи залагодження. Укладення Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (липень 1968 року). «Празька весна» в ЧССР. Особливості політичної та економічної кризи кінця 1960-х років у Польщі. Доктрина «соціалістичного інтернаціоналізму» («доктрина Брежнєва»). Нарада у Гельсінкі 1975 року та підписання Заключного акту. Поширення інтеграції в Західній Європі та інституалізація ЄЕС у 1960 – першій половині 1970-х років. Питання Гібралтару в іспано-британських відносинах. Вихід Франції із військових структур НАТО. Крах Бреттон-Вудської світової валютної системи. Формування нової світової Ямайської (Кінгстонської) міжнародної системи валютних відносин.

Тема 8. Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин та її підсистеми в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (друга половина 1940-х – 1990-і роки)

Підготовка та робота Сан-Франциської міжнародної конференції. Сан-Франциський мирний договір. Громадянська війна у Китаї та проголошення КНР і Республіки Тайвань. Тайванська проблема у міжнародних відносинах. Розв'язання питання Гонконгу й Аоминя. Радянсько-китайські відносини. Корейська війна 1950– 1953 років та розкол Кореї. Корейське питання у системі міжнародних відносин. Боротьба в'єтнамського народу проти французької агресії (перша в'єтнамська війна 1946 – 1954 років). Женевська міжнародна конференція 1954 року, її рішення.

Проголошення незалежності Індії і державне розмежування в Південній Азії. Витоки релігійно-політичного протистояння в Кашмірі. Індійсько-пакистанські війни ХХ сторіччя. Друга в'єтнамська війна 1957– 1975 років. «Гуамська доктрина» Р. Ніксона. Паризькі угоди. Створення Соціалістичної Республіки В'єтнам. Радянсько-китайський конфлікт 1969 року на острові Даманському. «Шок Ніксона» та встановлення

дипломатичних відносин між США та КНР. Особливості інтеграційних процесів в Азії.

Тема 9. Становлення, розвиток та особливості міжнародних відносин на Близькому й Середньому Сході (друга половина 1940-х – 1990-і роки)

Палестинська проблема: виникнення та сутність. Утворення держави Ізраїль. Арабо-ізраїльські війни. Початок та розвиток палестинського руху. Створення Організації Визволення Палестини (ОВП): її структура, цілі, методи діяльності. Міжнародно-політична ситуація в регіоні після арабо-ізраїльської війни 1973 року. Укладення Кемп-Девідської мирної угоди, її зміст та значення. Громадянська війна в Лівані та агресія Ізраїлю проти Лівану (1975–1989 роки). Палестинська проблема у 1980-х роках. «Інтифада». Проголошення Палестинської держави. Ясір Арафат.

Міжнародно-політична ситуація на Середньому Сході. Іранська криза. Радянсько-афганські відносини. Радянська інтервенція в Афганістані. Ісламська революція 1979 року в Ірані та ірано-американський конфлікт. Ірано-іракська війна 1980–1988 років. Позиція США та СРСР щодо ірако-іранської війни 1980–1988 років. Позиція ООН щодо ірако-іранської війни 1980–1988 років. Ірако-кувейтська війна та реалізація операції «Буря у пустелі» (перша іракська війна).

Тема 10. Формування сучасної системи міжнародних відносин, основні дефініції та підходи

Завершення холодної війни та руйнація Ялтинсько-Потсдамської біполярної системи міжнародних відносин: причини та наслідки. Проблеми реструктуризації сучасної системи міжнародних відносин та механізми регулювання сучасного міжнародного порядку. Концепція багатополярності сучасного світопорядку. Концепція нового біполярного світу XXI століття. Концепція однополярного сучасного світооблаштування. Концепція безполярного світу.

Передмова

Друга половина ХХ століття позначена планетарними зрушеннями у політичному, економічному й культурному житті всіх країн і народів, так само як і у міжнародних відносинах. Наш посібник покликаний допомогти студентам розібратися у складному спектрі подій, які складають зміст історичного розвитку західної та східної цивілізацій у новітній час (у другій половині 1940-х – 1990-х роках).

Як відомо, наприкінці ХХ століття відбувся новий раунд радикальних глобальних трансформацій. Ми зробимо спробу з'ясувати їхню сутність через призму міжнародних відносин. Бельгійський учений А. Самюель вважає, що людство тоді вступило в «новий міжнародний світ». Швидкість і глибина змін, які спостерігаються, мають, як мінімум, три головних наслідки. По-перше, відбувся перехід від біполярного світу до комплексного, багатопольярного. По-друге, цей перехідний світ став непередбачуваним, і в ньому вже неможливе вирішення питань міжнародної безпеки старими військово-силовими методами. По-третє, надзвичайно важливого значення в сучасному світі, в тому числі і в сфері світової політики, відіграють інформаційні технології, що дозволило охарактеризувати сучасне суспільство як інформаційне. Ці наслідки можна звести до одного висновку: відбувається переструктурування всього світового політичного простору, а, отже, закономірності міжнародних відносин хоча і зберігаються, але набувають нових рис і часто розглядаються у вигляді універсальних закономірностей або тенденцій розвитку сучасних міжнародних відносин.

Підсумувавши різні точки зору (Ж.-Б. Дюрозеля, Р. Арона, Г. Моргентау), погодимося з російським професором П. Циганковим з приводу наступних головних закономірностей повоєнних міжнародних відносин: 1) головними дійовими особами міжнародних відносин є держави, а формами їх міжнародної діяльності – дипломатія, війна, стратегія. Зауважимо при цьому, що число «акторів» на міжнародній «сцені» значно більше, і часто вони відіграють не меншу, а навіть і більш помітну від держав роль; 2) державна політика має дві

взаємопов'язані різновидності – внутрішню і зовнішню (або міжнародну); 3) основою всіх дій держав на міжнародній арені виступають національні інтереси, елементами яких є безпека, виживання і суверенітет; 4) міжнародні відносини – це силова взаємодія держав, де перевага належить наймогутнішим або великим державам; 5) у залежності від розподілу могутності між великими державами баланс сил може набувати різних конфігурацій – «європейський концерт», біполярний, однополюсний і т. д. Це п'ять основних закономірностей, сформульованих у рамках державно-центричної парадигми міжнародних відносин.

Що стосується універсальних або найбільш загальних закономірностей глобальних відносин, то вони повинні відповідати критеріям просторово-часового та структурно-функціонального характеру. Це означає наступне. По-перше, їхня дія має стосуватися не лише певних регіонів, а світу в цілому. По-друге, вони повинні спостерігатися як в історичній ретроспективі, так і в сучасний період розвитку міжнародних відносин, а також не виключатися в майбутньому. По-третє, вони мають охоплювати всіх учасників міжнародних відносин і всі сфери суспільного життя. Звідси, можна виділити дві основні універсальні закономірності або дві провідних тенденції в розвитку сучасних міжнародних відносин. До них належать глобалізація та фрагментація міжнародних відносин, становлення єдиного, цілісного світу і все нові форми його розколу. Ці універсальні закономірності є діалектично протилежними сторонами однієї внутрішньо суперечливої тенденції – росту взаємозалежності сучасного світу – і її проявів у сфері міжнародних відносин.

Однак, якщо поглибити розуміння глобальних політичних тенденцій, причому не тільки з погляду теорії міжнародних відносин, але й соціології міжнародних відносин, яка ґрунтується на вивченні способів впливу держави на суспільство і дослідженні механізмів впливу соціальних спільнот та інститутів на державу і політичний порядок у цілому, то можна урізноманітнити та розширити коло тенденцій міжнародних відносин в сучасному світі.

Серед них назвемо такі. По-перше, тенденцію до розмивання кордонів між внутрішньою і зовнішньою політикою. Висновок про прозорість кордонів між ними поряд з висновком про втрату державами монополії на роль зверхувача долі міжнародної політики відіграв вирішальну роль у становленні транснаціоналізму як теоретичного напрямку у вивченні міжнародних відносин. По-друге, тенденцію, спрямовану на демократизацію як міжнародних відносин, так і внутрішньополітичних процесів. Вона спостерігається у всіх країнах незалежно від пануючого в них типу політичного режиму. Всесвітнє поширення отримує таке явище як прогресуюча політизація мас, які повсюдно вимагають доступу до інформації, участі у прийнятті політичних рішень, покращення свого матеріального становища і якості життя. По-третє, тенденцію, пов'язану з розширенням складу і ростом багатоманітності політичних акторів. Тільки за останні 50 років кількість держав-членів ООН зросла з 60 до 198. Водночас поряд з державами зростає кількість і неоднорідність інших діючих осіб на міжнародній арені. Серед них – регіональні адміністрації, сепаратистські сили, релігійні рухи, незалежні профспілки, екологічні партії, транснаціональні корпорації, політичні об'єднання, нарешті, міжнародні організації. У результаті виникають контури нової, «постміжнародної політики». По-четверте, тенденцію, яка стосується змін у сутності загроз міжнародному миру і розширення поняття безпеки. Дж. Розенау відзначає, що світ «постміжнародної політики» характеризується хаотичністю і непередбачуваністю, спотворенням ідентичності, переорієнтацією традиційних зв'язків, авторитету і лояльності. Іншими словами, збільшення кількості учасників вносить у систему міжнародних відносин велику невпевненість, тому забезпечення воєнної безпеки держав продовжує залишатися актуальним завданням. Причому до нього додаються виклики, пов'язані із зростанням ставок у сфері економічного змагання, проблемами тероризму, екології. Все це ставить на порядок денний питання про зміну структури та формату роботи насамперед ООН. По-п'яте, тенденцію до посилення у міжнародних відносинах ролі та значення глобалізаційних факторів.

Впродовж останніх десятиріч вибудувався стійкий синонімічний ряд, який виражає цей феномен – глобалізація (універсалізація в межах всього світу), глобалізм (стиль мислення у планетарному масштабі), Римський клуб (організація, покликана вивчати глобальні процеси та давати рекомендації з мінімізації як викликаних ними, так і можливих, ризиків), Давос (місто в Швейцарії, де щорічно обираються представники світової політичної, бізнесової, інтелектуальної, культурної еліти) тощо.

Нарешті, ще одну важливу тенденцію, спрямовану на виявлення феномену економічної, соціальної, політичної інтеграції та дезінтеграції, які спостерігаються сьогодні практично у всіх регіонах світу. Прикладом можуть служити, з одного боку, процеси «об'єднання Європи», а, з другого, процеси розпаду на просторі колишнього СРСР і світу соціалізму взагалі. Теоретики й аналітики міжнародних відносин правомірно звертають увагу на ту обставину, що формування цілісного світу супроводжується не тільки інтеграційними процесами, але й створює умови для виключення, відкидання на периферію всіх, хто не здатний включитися до міжнародних взаємозв'язків і справляти вплив на їх розвиток.

Взагалі проблема закономірностей, як і законів міжнародних відносин, залишається дискусійною в науці про міжнародні відносини, що, зокрема, пов'язано і з її відставанням в осмисленні глобальних міжнародних політичних тенденцій. Це пояснюється, насамперед, специфікою цієї сфери суспільних відносин, де особливо важко виявити повторюваність тих або інших подій і процесів. Тому основні риси як законів, так і закономірностей, проявляються у їхньому відносному, вірогіднісному, стохастичному, минушому характері.

Мета вивчення навчальної дисципліни полягає : на основі класичних і нових теоретичних підходів визначити основні характеристики світової політики і міжнародних відносин з урахуванням сучасних тенденцій світового політичного процесу.

За результатами вивчення дисципліни слід очікувати загальні, фахові компетентності здобувачів вищої освіти: знання предметної області та розуміння професійної діяльності; навички використання інформаційних і

комунікаційних технологій; Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня, з експертами з інших галузей; розуміння ключових принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, політичної поведінки, політичної культури та ідеології, світової політики та політики окремих країн і регіонів; засвоєння базових особливостей реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічного, історичного та соціокультурного контексту функціонування та взаємодії; здатність використовувати сучасні політологічні теорії, концепти та методи для аналізу політики на місцевому, національному та міжнародному рівні; розуміння базових особливостей створення іміджу (як персонального, так і політичних і неполітичних інститутів) та основ брендингу територій; розуміння ключових індикаторів втілення інформаційно-комунікаційної стратегії для державних та недержавних організацій з врахуванням необхідності забезпечення національної безпеки України.

Організація та оцінювання навчання визначена «Порядком оцінювання знань здобувачів вищої освіти у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса» та «Положенням про організацію освітньої діяльності у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса». Форми поточних і підсумкових контролів – розв’язання тестів, кейсів, прикладні завдання – спрямовані на засвоєння методів, методик, доведення/спростування гіпотез, здійснення аудиту (територій), написання аналітичних записок і сценаріїв розвитку, використання багатовекторного аналізу, різних практик тощо. Екзамен не є обов’язковою формою підсумкового контролю через можливість здобувачів отримати 100 балів протягом семестру сумарно за всі види навчальної діяльності. За кожен з двох модулів здобувач може отримати по 50 балів, що є середнім арифметичним значенням балів, отриманих протягом кожного модулю за кожний вид роботи.

Організація навчання за дисципліною відбувається в наступних форматах: 1) аудиторні заняття (лекції, практичні заняття);

2) самостійна робота здобувача під керівництвом викладача за допомогою платформи Google Classroom <https://classroom.google.com/>.

У тестових завданнях передбачаються різні типи. Перший із них має на меті оцінити рівень знань у частині конкретних фактів (дат, назв, імен, подій тощо). Другий – оцінити рівень знань у частині практичного застосування (методик, етапів послідовності, складових частин, хронології подій тощо).

На кожен тест необхідно дати одну правильну відповідь із чотирьох запропонованих альтернативних варіантів. Кожна правильна відповідь дає можливість отримати один бал. Неправильний вибір варіанту відповіді – 0 балів.

Назви тем курсу та тестові завдання до них

Тема I. Системи міжнародних відносин: історичний розвиток Системність у міжнародних відносин

1. Оберіть визначення, що розкриває зміст категорії «зовнішня політика держави»

А) Дії держави на міжнародній арені по захисту національних інтересів і поширення впливу на інших суб'єктів світової політики;

Б) Рішення політичних інституцій щодо встановлення відносин із міжнародним співтовариством;

В) Функція держави в системі міжнародних відносин;

Г) Результата партнерства і суперництва держав світу щодо вирішення актуальних питань сучасності.

2. Попередній підпис узгодженого тексту міжнародного договору ініціалами уповноважених – це:

А) Денонсація.

Б) Ратифікація.

В) Парафування.

Г) Прелімінарний мир.

3. Хто із зазначених науковців та політиків був засновником школи політичного ідеалізму?

А) Г.Моргентау та В.Вільсон

Б) І.Кант та Г.Моргентау

В) В.Вільсон та І.Кант

4. У яку із систем міжнародних відносин вперше лягли такі принципи: національна держава; національний суверенітет; ієрархія держав; встановлення чітких стабільних кордонів

А) Версальсько-Вашингтонську

Б) Віденську

- В) Вестфальську
- Г) Ялтинсько-Потсдамську

1. Міжнародні системи існують у таких вимірах:

5. Визначте, у яких вимірах існують системи міжнародних відносин

- А) хронологічному
- Б) регіональному
- В) просторовому
- Г) змістовному
- Д) понятійному

6. Проаналізуйте три системи міжнародних відносин: «Європейський концерт», Версальсько-Вашингтонську, Ялтинсько-Потсдамську – і дайте відповіді на такі питання:

- А) скільки років проіснувала кожна із них?
- Б) Які фактори спричинили зміну кожної із систем?
- В) Які фактори забезпечували стабільність/дестабілізацію кожної із вказаних систем?
- Г) Наскільки, на вашу думку, є значущими ці фактори та їхній вплив на формування сучасної системи міжнародних відносин?

Тема II. Завершення Другої світової війни та становлення Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин

1. Американська програма „ленд-лізу” у роки Другої світової війни передбачала:

- А) Передача озброєння в оренду та в продаж в кредит.
- Б) Безпосередню військову допомогу.
- В) Безкоштовну передачу озброєння і стратегічних ресурсів.
- Г) Вільне переміщення військової сили по території країни.

2. Основними питаннями на Ялтинській конференції були:

- А) Повоєнного устрою Німеччини, Створення ООН, вступу СРСР у війну з Японією.
- Б) Створення ООН, вступу СРСР у війну з Японією, розподіл зон впливу у Центральній Європі.
- В) Повоєнного устрою Німеччини, Розподіл зон впливу у Центральній Європі, Створення ООН.
- Г) Розподіл зон впливу у Центральній Європі, Створення ООН, Польських кордонів.

3. Визначте, якими рисами із вказаних характеризувалась Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин

- А) відсутністю (на відміну, наприклад, від Версальсько-Вашингтонської системи) серйозної правової бази, що робило її вразливою для критики;
- Б) біполярністю на основі військово-політичної переваги двох наддержав (СРСР і США) над іншими країнами. Довкола них сформувались блоки. Біполярність не вичерпувалась тільки військово-силовою перевагою двох держав, а охоплювали практично всі сфери – соціально-політичну, економічну, ідеологічну, науково-технічну, культурну і т.д.; конфронтаційністю, яка означала, що дві наддержави постійно

протиставляли свої дії одна одній. Конкуренція, суперництво, а не співпраця між блоками були провідними характеристиками. Разом з тим дві наддержави були гарантами нової системи міжнародних відносин;

В) наявністю ядерної зброї, застосування якої загрожувало багаторазовим знищенням обох сторін. Цікаво, що США, маючи до 1949 року монополію на ядерну зброю, все не скористались нею, щоб завадити поширенню впливу СРСР у Східній Європі чи Китаї. Володіння ядерною зброєю не внесло жодних коректив під час корейської та в'єтнамської воєн. Не відіграв своєї ролі “ядерний щит” під час війни в Афганістані. Володіння ядерною зброєю не завадило розпаду у 1991 році ОВД, як і самого СРСР. Можемо навести інші приклади. Так, у 1962 році Франція, маючи ядерну зброю, залишила Алжир. У 1982 році Аргентина розпочала війну проти Великобританії за Фолкленди, ігноруючи той факт, що остання є ядерною державою. Таким чином, ядерна зброя стала інструментом “стримування” нової світової війни (членами “ядерного клубу” стали у 1952 році – Великобританія; 1960 – Франція; 1964 – КНР). Рівновага “страху” бути знищеними у ході ядерної війни зробила Ялтинсько-Потсдамську систему міжнародних відносин досить тривалою (45 років), на відміну від Версальсько-Вашингтонської, яка тривала всього 20 років, хоча і була багатополлярною;

Г) політико-ідеологічним протистоянням між Заходом і Сходом, що вносило у міжнародні відносини додаткову безкомпромісність при суперечках і конфліктах;

Д). відносно високим рівнем керованості міжнародними процесами через те, що вимагалось узгодження позицій фактично тільки двох наддержав;

Е) разом з тим необхідно мати на увазі, що СРСР і США не могли контролювати всіх суб'єктів і всі події міжнародного життя. Існував так званий “третій світ”, колишні колонії, які складали зону обопільного інтересу обох наддержав. Якщо у Ялті і Потсдамі США та СРСР домовилися негласно про сфери свого впливу у Європі (до радянської сфери відійшла Східна Європа; до американської – Західна Європа), то щодо “третього світу” не існувало жодної домовленості. Тому боротьба за контроль над країнами Азії, Африки і Латинської Америки спричинила низку серйозних міжнародних конфліктів;

Є) деколонізацією, яка сприяла формуванню у 50-х роках ХХ століття Руху неприєднання на принципах неучасті у військових блоках, відмови від розміщення на своїх територіях іноземних військових баз, ліквідації колоніалізму, мирне врегулювання міжнародних питань, розвиток рівноправної співпраці та мирного співіснування;

Ж) у 60-70-х роках ХХ століття формуються нові центри сил: Західна Європа, КНР, Японія. Щоправда, завадити або ж применшити біполярний характер міжнародних відносин новим центрам сил не вдалось.

4. Післявоєнні примусові платежі, які стягуються з переможеної країни державами-переможницями – це:

А) Контрибуція.

- Б) Репарація.
- В) Реституція.
- Г) Мораторій.

5. З'ясуйте, коли завершилась Друга світова війна:

- А) 8 травня 1945 року
- Б) 9 травня 1945 року
- В) 2 вересня 1945 року
- Г) 17 серпня 1945 року

Тема III. Холодна війна як нове явище у міжнародних відносинах

1. Повний імунітет дипломатичного представника від юрисдикції іноземної держави – це:

- А) Концесія
- Б) Екстериторіальність
- В) Реституція
- Г) Нейтралітет

2. Установіть послідовність подій періоду холодної війни:

- А) Карибська криза
- Б) війна у Кореї
- В) «нове політичне мислення»
- Г) Гельсінкська нарада з питань безпеки та співробітництва

3. З'ясуйте хронологічні межі холодної війни:

- А) 1979-1989 рр.
- Б) 1947-1991 рр.
- В) 1950-1953 рр.

4. З іменем якого діяча пов'язана подія, яка увійшла в історію як «фултонська промова»:

- А) Г. Трумена
- Б) У. Черчілля
- В) Дж.Маршалла
- Г) Д. Ейзенхауера

5. Який з військово-політичних блоків, що виник у роки холодної війни, продовжує існувати:

- А) СЕАТО
- Б) СЕНТО
- В) НАТО
- Г) ОВД

6. Розширення НАТО на схід відбулося в результаті:

- А) розпаду соціалістичного табору та СРСР
- Б) з початком холодної війни
- В) входження КНР до Ради Безпеки ООН
- Г) Другої Берлінської кризи

7. З'ясуйте основні наслідки завершення «холодної війни»:

- А) розпад СРСР і світової соціалістичної системи
- Б) демографічний «вибух» у країнах «третього світу»
- В) прискорення процесів глобалізації і регіоналізації

- Г) глобальний триумф тоталітарної ідеології
- Д) припинення глобального ракетно-ядерного протистояння наддержав, скорочення ядерних потенціалів
- Е) пріоритет США, їх дмінування у міжнародних відносинах
- Є) формування нових центрів світової політики, зміна ролі міжнародних організацій, зокрема ООН

8. Закінчіть речення:

Крах комуністичних режимів у ЦПСЄ спричинив розпад двох основних інтеграційних структур «соціалістичної співдружності» .....

9. Визначте форми прояву холодної війни у міжнародних відносинах:

- А) активна участь у регіональних конфліктах
- Б) боротьба за підвищення рівня життя населення
- В) пропагандистська війна
- Г) гонка ракетно-ядерних і звичайних озброєнь
- Д) змагання в галузі оборонних і космічних досліджень
- Е) пряма агресія наддержав одна проти одної
- Є) Боротьба за вплив на країни «третього світу»
- Ж) «атомна дипломатія»

10. Теракти Аль-Каїди на Нью-Йорк відбулись у:

- А) 11 вересня 1999 р.
- Б) 11 вересня 2000 р.
- В) 11 вересня 2001 р.
- Д) 11 вересня 2002 р.

11. „Револуція троянд” відбулась у:

- А) Сербії
- Б) Грузії
- В) Узбекистані
- Г) Киргизстані

12. Співіднесіть прізвища цих політиків з країнами:

А) Албанія	Е.Хоннекер
Б) Болгарія	Салі Беріша
В) Румунія	Т.Живков
Г) НДР	І. Ілієску

Тема IV. Формування та стратегія атлантичного та радянського військово-політичних й економічних блоків

1. Оформлення військово-політичного блоку соціалістичного табору відбулося у травні 1955 року з утворенням:

- А) Ради Економічної взаємодопомоги
- Б) Організації Варшавського договору
- В) Ташкентського пакту
- Г) Комуністичного Інформаційного Бюро

Тема V. «Німецьке питання» у повоєнних міжнародних відносинах (1945-й – 1990-й роки)

1. Доктрина зовнішньої політики ФРН, спрямована на невизнання НДР, носила ім'я:

- А) Аденауера
- Б) Еберта
- В) Хальштейна
- Г) Ерхарда

2. «Нова східна політика», здійснювана ФРН за часів, коли канцлером був:

- А) В.Брандт
- Б) К. Шмідт
- В) Г. Коль
- Г) Л. Ерхард

3. Берлінська стіна довкола Західного Берліну проіснувала:

- А) з 1945 до 1991 року
- Б) з 1948 до 1989 року
- В) з 1949 до 1990 року
- Г) з 1961 до 1989 року

4. Об'єднання Німеччини відбулося у:

- 1 лютому 1990 року
- 2 вересні 1990 року
- 3 жовтня 1990 року
- 4 листопада 1990 року

5. «Батьком» об'єднання ФРН і НДР вважається:

- А) М.Горбачов
- Б) Г.Коль
- В) Г.-Д.Геншер
- Г) Х.Модров

Тема VI. Інтеграційні процеси у Західній Європі

1. Назвіть документ, який підтверджує створення Європейського Союзу:

- А) Гаазька конвенція;
- Б) Маастрихтський договір;
- В) Північноатлантичний договір;
- Г) Варшавський договір;

2. Оберіть індикатори, з допомогою яких визначається рівень розвитку інтеграції :

- А) за кількістю інтегрованих секторів суспільного життя;
- Б) за обсягом переданих національними державами-учасницями Співтовариства компетенцій спільним наднаціональним органам;
- В) за географічним охопленням та кількістю інтегрованих держав.

3. Спільний ринок передусє такій формі міжнародній економічній інтеграції як:

- А) зона вільної торгівлі;
- Б) економічний союз;
- В) митний союз.

4. Інтеграційне угруповання країн, якому притаманне повне скасування митних тарифів у взаємній торгівлі та збереження національних митних обмежень стосовно третіх країн має назву:

- А) економічний союз або повна інтеграція;
- Б) митний союз;
- В) зона вільної торгівлі.

5. Характерною рисою ЄС як інтеграційного угруповання є започаткування інтеграційних зв'язків на:

- А) міждержавному рівні;
- Б) корпоративному рівні;
- В) міжгалузевому рівні

6. Однією з передумов отримання позитивних наслідків для країн-учасниць міжнародного економічного угруповання є:

- А) географічна близькість країн-учасниць;
- Б) значна диференціація рівнів економічного розвитку та ступеня ринкової зрілості країн, що інтегруються;
- В) близькість рівнів економічного розвитку та ступеня ринкової зрілості країн, що інтегруються

7. Виберіть, за якими принциповими параметрами вибудовується інтеграція у Західній Європі:

- А) принцип добровільності, багатомірності (тобто багатосекторальності),
- Б) субсидіарності, конвергенції (економічного і соціального вирівнювання),
- В) демпінгової торгівлі, гармонізації (зближення),
- Г) солідарності (рівномірний розподіл між всіма членами Співтовариства вигод і витрат інтеграції),
- Д) згуртування (заходи з підтягування найбідніших держав до рівня найрозвиненіших партнерів),
- Е) преференцій найбільш розвиненим країнам

8. Визначте етапи розвитку інтеграційного процесу

А) зони вільної торгівлі, коли кілька держав домовляються про скасування митних та інших бар'єрів у взаємній торгівлі;

Б) до митного союзу (угоди країн-учасниць про запровадження поряд зі скасованими бар'єрами у внутрішньорегіональній торгівлі єдиних митних правил і тарифів у торгівлі з третіми державами);
наступний етап

В) утворення спільного внутрішнього ринку, коли знімаються національні перепони у русі товарів, капіталів, послуг, робочої сили;

Г) створення економічного і валютного союзу (ЕВС), якому притаманна спільна система регулювання економічної політики і спільна валютна система; він відрізняється від спільного ринку тим, що національна валюта країн, що інтегруються, замінюється єдиною для всіх країн союзу, обіг якої регулює не центральний банк якоїсь окремої країни, а спільна банківська установа для всіх країн об'єднання; При створенні економічного союзу всі національні системи державного регулювання господарства ліквідуються і замінюються однією, розробленою спільними управлінськими

структурами інтеграційного блоку; ця єдина економічна політика впроваджується у життя не її розробниками, а державою кожної країни; і, нарешті, завершальна стадія інтеграції –

Д) утворення політичного союзу держав і формування спільної військової й оборонної політики, спільних збройних сил; створення політичного союзу передбачає глибоке, всебічне співробітництво держав-партнерів на постійній і довготерміновій основі, яке породжує специфічні інституціональні й організаційні форми їхнього повсякденної взаємодії.

9. Виберіть хронологічні етапи західноєвропейської інтеграції:

А) 1951-1956 роки – секторальна (галузева) інтеграція в рамках Європейського об'єднання вугілля і сталі та невдала спроба західноєвропейських країн створити військово-політичний союз;

Б) кінець 1950-х – поч. 1970-х років – «золотий вік» у житті співтовариства: початок дії Римських угод 1957 року, дострокове створення Митного союзу, формування єдиного аграрного ринку, вступ до ЄЕС («Спільний ринок») трьох нових держав – Великобританії, Данії і Ірландії;

В) середина 1970-х – середина 1980-х років – «застійний період» в західноєвропейській інтеграції (інколи називають періодом «євросклерозу»), це період гострої кризи і наступної стабілізації Співтовариства, який розпочався зі спроб переходу до будівництва економічного і валютного союзу і створення механізму військово-політичних консультацій;

Г) середина 1980-х – 1992 роки – період відновлення поступального розвитку інтеграційних процесів, прийняття єдиного європейського акту (ЄЄА), підписання Маастрихтського договору, завершення створення єдиного внутрішнього ринку, члени ЄЕС впритул наблизилися до формування передумов і створення Економічного, Валютного і політичного союзу, подальше розширення ЄЕС;

Д) останній етап розпочався з 1993 року і продовжується понині: проголошення Європейського Союзу, реалізація Маастрихтських угод, будівництво політичного союзу з прийняттям Конституції ЄС, спроби створення автономного військового союзу у рамках ЄС

Тема VII. Міжнародні відносини у 1960-х – 1980-х роках

1. СРСР розпочав у 1979 році війну:

- А) В'єтнамі
- Б) Афганістані
- В) Греції
- Г) США

2. Яка причина спонукала до розрядки міжнародних відносин:

- А) будівництво Берлінської стіни
- Б) Досягнення паритету у ядерних озброєннях
- В) Поразка США у В'єтнамі
- Г) придушення військами ОВД «Празької весни»

3. Скорелюйте прізвища авторів та назви їхніх праць:

- А) «Велика шахівниця. Панування Америки і її геостратегічні імперативи»
- Б) «Дипломатія»

В) «Зіткнення цивілізацій і перебудова світового порядку».

Г) «Кінець історії та остання людина»

Г) «Політична географія».

1. Ф. Ратцель
2. Г.Кіссінджер
3. Зб. Бжезинський
4. Ф.Фукуяма
5. С.Хантінгтон

Тема VIII. Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин та її підсистеми в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (друга половина 1940-х – 1990-і роки)

1. Сан-Франциська конференція 1951р. була присвячена:

- 1) Вирішенню територіальних питань на Далекому сході.
- 2) Підписанню мирного договору з Японією=
- 3) Економічному співробітництву на Далекому сході.
- 4) Північноамериканській інтеграції.

2. Найбільшим успіхом армії КНДР у Корейській війні було:

- 1) Розгром американської 6 армії на 38 паралелі.
- 2) Знищення режиму Лі Син Мана
- 3) Взяття Сеула.=
- 4) Заняття всього Корейського півострова.

3. Перемир'я у Корейській війні підписано між:

- 1) КНДР, американським військовим командуванням та китайськими добровольцями=
- 2) Кім Ір Сеном та Лі Син Маном.
- 3) Китайськими добровольцями та армією США
- 4) КНДР та Американським військовим командуванням

4. Доктрина Йосіда передбачала:

- 1) Встановлення дипломатичних контактів з соціалістичними країнами
- 2) Економічний напрям зовнішньої політики=
- 3) Мілітаристська зовнішня політика
- 4) Участь у миротворчих кампаніях

5. Який острів СРСР погоджувався передати Японії?

- 1) Кунашир
- 2) Ітуруп
- 3) Сахалін
- 4) Шикотан=

6. Ключовим договором у американо-японських стосунках був:

- 1) Договір про дружбу, торгівлю та мореплавство
- 2) Договір безпеки=
- 3) Конвенція про риболовство
- 4) Адміністративна угода

7. Діяльність „Червоних кхмерів” відбувалася у:

- 1) Камбоджі=
- 2) В'єтнамі
- 3) Лаосі
- 4) Кореї

8. „Стежки Хо Ши Міна” це:

- 1) Ідеологічна доктрина комуністичного В'єтнаму
- 2) Зовнішньополітична доктрина В'єтнаму
- 3) Таємні шляхи передачі допомоги партизанам Південного В'єтнаму=
- 4) Напрямки економічного розвитку В'єтнаму.

9. В'єтнамська війна для США тривала:

- 1) з 1963 по 1973 р.
- 2) з 1964 по 1973р.=
- 3) з 1963 по 1974р.
- 4) з 1964 по 1973р.

Тема ІХ. Становлення, розвиток та особливості міжнародних відносин на Близькому й Середньому Сході (друга половина 1940-х – 1990-і роки)

1. Теракт Аль-Каїди в США відбувся у:

- 1) Вересні 1999р.
- 2) Вересні 2000р.
- 3) Вересні 2001р.
- 4) Вересні 2002р.

2. Сухопутна операція військ США проти Іраку у 1991р. носила назву:

- 1) „Щит пустелі”
- 2) „Буря в пустелі”
- 3) „Південний вітер”
- 4) „Тиха пустеля”

3. Приводом американської агресії проти Іраку (2003 р.) було:

- 1) Розробка Іраком хімічної та біологічної зброї +

- 2) Відмова Іраком від виведення військ з Курдистану
  - 3) Нафтова криза у США
  - 4) Прохання Кувейту забезпечити територіальну цілісність країни
4. Кемп-Девідські домовленості було укладено:
- 1) Між Єгиптом та Сирією
  - 2) Між Ізраїлем та ОВП
  - 3) Між Сирією та Ізраїлем
  - 4) Між Ізраїлем та Єгиптом
5. Ісламська революція у Ірані відбулась:
- 1) У 1977 р.
  - 2) У 1978 р.
  - 3) У 1979 р.
  - 4) У 1980 р.
6. Радянсько-афганська війна тривала:
- 1) з 1979 по 1989 р. +
  - 2) з 1980 по 1989 р.
  - 3) з 1979 по 1988 р.
  - 4) з 1980 по 1988 р.
7. Вкажіть, хто з близькосхідних політиків підписав Кемп-Девідську угоду:
1. Х. Мубарак і А. Шарон;
  2. А. Садат і М. Бегін ; +
  3. Я. Арафат і І. Рабін;
  4. Г.-А. Насер і Д. Бен-Гуріон;
8. Розташуйте події у хронологічній послідовності:
1. Війна США в Афганістані;
  2. Кемп-Девідська угода;
  3. Війна США проти режиму С. Хусейна («Гнів і трепет»);
  4. Об'єднання Німеччини;
  5. Набрання Маастрихтським договором чинності
- (1. Об'єднання Німеччини
 2. Набрання Маастрихтським договором чинності
 3. Кемп-Девідська угода +
 4. Війна США в Афганістані
 5. Війна США проти режиму С. Хусейна («Гнів і трепет») .
9. За підписання Кемп-Девідської угоди були удостоєні Нобелівської премії миру
1. Г. Кіссінджер, Х. Мубарак, М. Бегін
  2. Р. Рейган, А. Садат, А. Шарон
  3. Дж. Картер, А. Садат, М. Бегін +
  4. Г.-А. Насер, А. Садат, Б. Клінтон
10. З'ясуйте негативні наслідки для Єгипту від підписання Кемп-Девідської угоди:
1. виключення з Ліги арабських держав +

2. активізація опозиційного фундаменталістського руху +
3. стан ізоляції в арабському світі +
4. вбивство А.Садата +

11. Теракт Аль-Каїди в США відбувся у:

- 5) Вересні 1999р.
- 6) Вересні 2000р.
- 7) Вересні 2001р.
- 8) Вересні 2002р.

12. Сухопутна операція військ США проти Іраку у 1991р. носила назву:

- 5) „Щит пустелі”
- 6) „Буря в пустелі”
- 7) „Південний вітер”
- 8) „Тиха пустеля”

13. Партизанські загони палестинців носили назву:

- 1) Ассасіни
- 2) Моджахеди
- 3) Газі
- 4) Федаїни

14. Теракт Аль-Каїди в США відбувся у:

- 1)Вересні 1999р.
- 2)Вересні 2000р.
- 3)Вересні 2001р.
- 4)Вересні 2002р.

15. Сухопутна операція військ США проти Іраку у 1991р. носила назву:

- 1)„Щит пустелі”
- 2)„Буря в пустелі”
- 3)„Південний вітер”
- 4)„Тиха пустеля”

Тема X. Формування сучасної системи міжнародних відносин: основні підходи та дефініції.

1. Визначте, яка із вказаних концепцій щодо сучасної системи міжнародних відносин відповідає, на Вашу думку, реаліям:

- А) концепція монополярності, або мононаддержавності (однополярного світу за гегемонії США);
- Б). концепція мультиполярності (багатополярного світу);
- В) . концепція біполярного світу;
- Г) безполярний світ

2. З'ясуйте, які із вказаних особливостей характеризують сучасну систему між нар,дних відносин:

- А) кардинальне підвищення ролі Азії, а також загалом країн, що розвиваються;

Б) збільшення числа великих держав і рух деяких із них до статусу світових держав, зростання їхнього впливу;

В) формування багатопольярного світу, підвищення ролі регіонів у світовій політиці;

Г) ерозія основ політичної і економічної (але не військової) гегемонії Сполучених Штатів Америки.

3. Оберіть обставини, які характеризують перехід від біполярної Ялтинсько-Потсдамської системи до нової, постбіполярної:

А) розпад однієї з наддержав - СРСР і ліквідація його потенціалу та світової соціалістичної системи та її військово-політичної (ОВД) та економічної (РЕВ) організацій;

Б) руйнація біполярної Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин;

В) утворення у східноєвропейському регіоні та на території экс-СРСР нових незалежних держав – нових суб'єктів міжнародних відносин, жодна з яких не володіє потенціалом колишнього СРСР;

Г) утворення у центральноєвропейському регіоні великої держави – об'єднаної Німеччини, яка за всіма характеристиками може претендувати на статус регіонального лідера;

Д) перерозподіл всіх радянських зон геополітичного впливу на користь США і НАТО;

Е) початок якісно нового етапу науково-технічної революції (НТР), який отримав назву інформаційної чи телекомунікаційної революції, в результаті якої у промислово розвинених країнах постіндустріальне суспільство поступово трансформується в інформаційне суспільство;

Є) завершення світопорядку, в основу якого покладено євроцентристський принцип, і окреслення тенденції до формування єдиного світового співтовариства на засадах органічного поєднання єдності та неділимості світу, з одного боку, диверсифікації і плюралізму центрів, народів, культур, релігій, з іншого.

4. Визначте характерні риси формування постбіполярної системи міжнародних відносин

Головний результат завершення “холодної війни” у царині міжнародних відносин полягає є у припинення дії біполярної Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин. Вкажемо на низку специфічних обставин цього по суті тектонічного процесу:

А) в історії не було такого механізму зміни однієї моделі міжнародних відносин іншою, оскільки всі попередні системи міжнародних відносин руйнувалися у результаті воєн і укладених договорів по їх завершенні;

Б) тотальний характер розвалу біполярної системи і відсутність будь-яких хоча б формально-юридичних документів розмиває характер базових параметрів нової моделі міжнародних відносин, становлення якої нині відбувається; перші вищомовлені ознаки детермінують затяжний тривалий характер формування нової системи міжнародних відносин;

В) ніколи раніше зміна однієї моделі міжнародних відносин іншою не супроводжувалась такою кількістю регіональних криз та конфліктів, у ході

яких поступово відпрацьовується модус взаємин між основними центрами сили, та формується нова структура міжнародних відносин.

5. Оберіть визначення поняття «гібридна війна»:

А) Тип конфлікту, що має на меті політичні цілі, поєднує використання традиційних і нетрадиційних стратегій ведення війни, застосовує методи підривної діяльності та цифрові інструменти кібервійни;

Б) Етап ескалації економічного конфлікту, що застосовує всі світові ресурси і має на меті їх перерозподіл;

В) Збройний конфлікт, що має на меті встановлення воєнного режиму, та використовує стратегію державного перевороту.

Г) Медіа конфлікт, який здійснюється за допомогою інформаційної пропаганди.

6. СРСР був розпущений:

А) у грудні 1990 року

Б) у грудні 1989 року

В) у грудні 1991 року

7. В якій з країн ЦПСЄ революція на рубежі 1980-початку 1990 років набрала характеру громадянської війни:

А) Албанії

Б) Болгарії

В) СФРЮ

Г) ЧССР

8. Першим й останнім президентом СРСР був:

А) Б.Єльцин

Б) С.Шушкевич

В) М.Горбачов

Г) Е.Алієв

9. ОВД була розпущена:

А) 1989 році

Б) 1990 році

В) 1991 році

10. Визначте фактори, які сприяли перебудові в СРСР:

А) перманентні зміни політичних лідерів

Б) кризові явища в економіці країни

В) Зменшення валютних поступлень через падіння світових цін на енергоносії

Г) втягування в гонку озброєнь

*Література для підготовки тестових завдань
з курсу « Історія міжнародних відносин та політичних вчень »*

Основна:

1. Бруз В.С. Боротьба СРСР за створення системи колективної безпеки в Європі і політика західних держав (1933-1935 рр.). – К.: Либідь, 1996. – 274 с.
2. Быков О.Н. Международные отношения. Трансформация глобальной структуры. – М.: Наука, 2003. – 573 с.

3. Ватлин А.Ю. Германия в XX веке. – М.: РОССПЭН, 2002. – 336 с.
4. Волокитина Т. Носкова А. Москва и Восточная Европа. Становление политических режимов советского типа (1946-1953 гг.): Очерки истории. – М.: РОССПЭН, 2002. – 686 с.
5. Вулевич М.Р. Косово и Метохия: почерк политико-правовой истории и современного положения. – К.: Орионы, 1999. – 76 с.
6. Городня Н. Їм потрібні були сильні союзники. Українське питання на Паризькій конференції // Політика і час. – 1995. – №11. – С.7-18.
7. Горохов В.Н. История международных отношений 1918-1939: Курс лекций. – М.: Изд-во МГУ, 2004. – 288 с.
8. Гоці Сандро. Урядування в об'єднаній Європі / Пер. з італ. – К.: К.І.С., 2003. – 286 с.
9. Гуськова Е.Ю. История Югославского кризиса (1990-2000). – М.: Русский Дом, Русский Национальный фонд, 2001. – 720 с.
10. Демчик П.О. Міжнародні відносини та проблеми євроатлантичної інтеграції: Навчальний посібник. – К.: ППП, 2004. – 264 с.
11. Добринин А. Сугубо доверительно. – М.: Автор, 1997. – 687 с.
12. Дубровская О. Краткая история войн и сражений. – М.: Рипол Классик, 2002. – 512 с.
13. Дюрозель Жан-Батіст. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. – К.: Основи, 1995. – 904 с.
14. Европеизация и разрешение конфликтов: конкретные исследования европейской периферии / Пер. с англ. – М.: Весь мир, 2005. – 312 с.
15. Европейские страны СНГ: место в «Большой Европе» / Под. ред. В. Грабовски, А.В. Малыгина, М.М. Наринского. – М.: Международные отношения, 2005. – 308 с.
16. Иванян Э.А. Истоия США: Пособие для вузов. – М.: Дрофа, 2004. – 576 с.
17. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки 1918-1945. – Вінниця: Фоліант, 2001. – 356 с.
18. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Вінниця: Фоліант, 2004. – 464 с.
19. Кальвокоресси Питер. Мировая история после 1945 года: В 2-х кн. – М.: Международные отношения, 2000. – Кн.1. – 546 с.; Кн.2. – 604 с.
20. Кеннеди П. Вступая в XXI век. – М.: Весь мир, 1997. – 480 с.
21. Лапшин А.Е. Конфликт в бывшей Югославии (1991-1995) в системе международных отношений. – Одесса: Астропринт, 1999. – 24 с.
22. Лапшин А.Е. Перемены в странах Восточной Европы. – М.: Знание, 1991. – 63 с.
23. Лещиловская И.И. Исторические корни югославского конфликта // Вопросы истории, 1994. – №5. – С. 13-21.
24. Манжола В.А., Білоусов М.М, Гайдуков Л.Ф. та ін. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945-70-ті роки): Підручник. – К.: Либідь, 1999. – 558 с.

25. Мартиненко А.К., Мартиненко Б.А. Міжнародні відносини 1945-1975 років: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавництво КСУ, 2004. – 366 с.
26. Мещеряков М.Т. СССР и гражданская война в Испании // Отечественная история. – 1993. – №3. – С.83-94.
27. Мировая война. 1939-1945. – М.: СПб.: Полигон – АСТ, 2000. – 736 с.
28. Мировая политика и международные отношения: Учебное пособие. – СПб.: Питер, 2005. – 448 с.
29. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945-70-і роки): Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1999. – 558 с.
30. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980-2000 ті рр.): Підручник / Гайдуков Л.Ф., Кремень В.Г., Губерський Л.В. та ін. – К.: Либідь, 2001. – 622 с.
31. Наринский М.М. История международных отношений. 1945-1975 рр.: Учебное пособие. – М.: РОССПЭН, 2004. – 264 с.
32. От Мюнхена до Токийского залива. Взгляд с запада. – М.: Издательство: Политическая литература, 1992. – 448 с.
33. Полвинен Т. Финляндия в международной политике до «зимней войны» // Вопросы истории. – 1990. – №10. – С. 187-189.
34. Поп И.И. Чехословакия-Советский Союз (1941-1947). – М.: Наука, 1990. – 280 с.
35. Прибалтика вступает в Союз (документы от отношениях СССР со странами Прибалтики 1939-1940 гг.) // Международные отношения, 1990. – №12. – С. 34-43.
36. Протопопов А.С., Козьменко В.М., Елманова Н.С. История международных отношений и внешней политики России. 1648-2000. – М.: Аспект-Пресс, 2003. – 343 с.
37. Риббентроп. И. Между Лондоном и Москвой: Воспоминания и последние записи / Пер. с нем. – М.: Мысль, 1996. – 331 с.
38. Семиряга М.И. СССР и предвоенный политический кризис // Вопросы истории. – 1990. – №9. – С. 49-64.
39. Симич П. Гражданская война в Югославии: причины и последствия // Международная жизнь. – 1993. – № 7. – С. 9-24.
40. Системная история международных отношений в четырех томах. События и документы. 1918-2000 / Отв. ред. А. Д. Богатуров. – Т.1. События. 1918-1940. – М.: Московский рабочий, 2000. – 464 с.
41. Системная история международных отношений в четырех томах. События и документы. 1918-2000 / Отв. ред. А. Д. Богатуров. – Т.2. Документы. 1918-1940. – М.: Московский рабочий, 2000. – 247 с.
42. Современные международные отношения: Учебник для вузов / Под. ред. Торкунова А.В. – М.: РОССПЭН, 2000 – 567 с.
43. Трубайчук А.Ф. Друга світова війна. Коротка історія. – К.: Либідь, 1995. – 192 с.
44. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х тт. Т.1. / Редкол. Л.В. Губерський та ін. – К.: Знання України, 2004. – 760 с.

45. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х тт. Т.2. / Редкол. Л.В. Губерський та ін. – К.: Знання України, 2004. – 812 с.
46. Уткин А.И. Американская стратегия для XXI века. – М.: Лотос, 2000. – 272 с.
47. Цветков Г.М. Міжнародні відносини і зовнішня політика в 1917-1945 рр. – К.: Либідь, 1997. – 232 с.
48. Центрально-Восточная Европа во второй половине XX века/ В 3-х тт. – М.: Наука, 2000. – 488 с.
49. Яровий В.І. Новітня історія країн Східної Європи. 40-ві-90-ті рр. XX ст: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1997. – 269 с.

